

Проект рассматривается на срок 40 лет, как временная переходная мера по искоренению коррупции в большинстве направлений внутренней деятельности государства. Проект так же рассматривается как идея, но с конкретным планом соответствующих действий.

Предложенная универсальная антикоррупционная программа «ключевой пост», на наш взгляд, может с успехом быть внедрена на многих особо важных государственных постах.

Список литературы:

1. Bardhan P. Corruption and development // Journal of Economic Literature. – 1997. – Vol. 25. – P. 1320.
2. Tanzi, V. Corruption, Governmental Activities and Markets // IMF Working Paper 94/99. – International Monetary Fund, Washington, DC. – 1994.

Єропунов А.М.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

В умовах переходу до ринку успіх підприємства оцінюється за рівнем ефективності виробництва, обумовленої в першу чергу ступенем задоволення потреб споживача і суспільства в цілому з найменшими витратами. При цьому визначальною характеристикою даного процесу все більше стає чинник якості продукції. Це пов'язано з тим, що якість продукції в умовах конкуренції є головним стимулом придбання продукції, а, звідси, ключовим чинником її конкурентоспроможності.

Зміст категорії “якість” традиційно розглядається з позицій технічного, товарознавчого, економічного, правового та інших аспектів. Як засвідчив аналіз літератури, наприклад, у сучасній економічній теорії відбулося відокремлення як окремого напрямку економіки (менеджменту) якості. На даний час концепція соціально-економічного розвитку розглядається передусім на основі зростання різнопланових якісних показників і вважається невід’ємною складовою постіндустріального суспільства.

Слід відзначити, що формування основних постулатів теорії якості здійснювалося як досить тривалий еволюційний процес. Така градація важлива передусім з тих позицій, що відображає ступінь і зміст проблем вітчизняних підприємств. Так, відзначається, що більшість підприємств України значно відстають від провідних компаній світу: незначна частина вітчизняних підприємств вступила до третьої фази, хоча більшість підприємств, які навіть мають сертифіковану систему якості, можна віднести до цієї фази досить умовно, і лише одиниці підприємств увійшли до четвертої стадії і наближаються до п’ятої.

Проблема якості вітчизняної продукції врегульовується численними законодавчими актами: Законами України, Постановами Кабінету Міністрів України, Указами Президента України, наприклад, державними стандартами та іншими актами. Однак фактично ці закони та нормативні акти ще не утворюють цілісної системи, яка б забезпечувала конкурентоспроможність вітчизняних підприємств та високий рівень якості продукції. Нормативні акти потребують положень, які б стимулювали виробників поліпшувати якість у всеохоплюючий і усталений процес підвищення ділової досконалості. Все це дозволяє стверджувати, що провідною тенденцією в Україні залишається зростання зацікавленості підприємств щодо ідей і науково-методичних розробок по вирішенню проблеми забезпечення підвищення конкурентоспроможності на основі впровадження систем управління якістю. Ось чому актуальність адекватного наукового обґрунтування даного напрямку розвитку об’єктивно зростає.

Класичне трактування економічного аспекту проблеми якості пов’язується із ефективністю економіки країни в цілому, більш повному задоволенні потреб споживача, зростанні продуктивності праці, прибутковості підприємств, зниженням матеріаломісткості продукції, економією сировини і палива та підвищення конкурентоспроможності продукції в цілому. Організаційний аспект проблеми відображає, на думку аналітиків, залежність підвищення якості від організації виробництва в цілому, у т.ч. систем якості. Водночас вважаємо, що потребує детальнішого аналізу питання аналізу системності управління якістю з огляду на системний підхід до аналізу економічних процесів.

У вітчизняній науковій літературі якість розуміється частіше як сукупність властивостей та характеристик продукту, котрі надають йому здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби. Таким чином, якість продукції можна визначити за сукупністю функціональних, естетичних і економічних властивостей, які відповідають конкретним потребам споживачів. За останніми визначеннями підходами (у 1986 р. були сформульовані терміни щодо якості для всіх галузей бізнесу і промисловості, а у 1994 р. ця термінологія була уточнена) в рамках ISO стандартизованим є визначення якості, за яким дана категорія є сукупністю характеристик об’єкта, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені і передбачувані потреби. Принципово важливою особливістю такого визначення є врахування проявлення властивостей продукції в певних умовах споживання. Такий підхід, на думку деяких авторів, повинен бути доповнений потребою формування активної позиції щодо не просто задоволення вимог споживача, а й вивчення та прогнозування їх, формуючи тим самим культуру споживання. Економічна сутність категорії якості, за логікою наукової інтерпретації, може бути визначена на основі закономірностей формування споживчої вартості продукції або послуг та варіації конкретних потреб у них – такий підхід ми вважаємо більш обґрунтованим. Враховуючи вищесказане, ефективна система управління якістю продукції може бути побудована лише на основі пізнання її найважливіших властивостей, існуючих між ними зв’язків і оптимальних умов їх формування. Тільки на такій основі можливо приймати управлінські рішення з метою впливу на кожну з властивостей

або ж, залежно від конкретних властивостей об'єктів управління, визначати межі адекватних управлінських дій.

Підсумовуючи такі різні підходи, хотіли б підкреслити, що, на нашу думку і виходячи з вітчизняного і закордонного досвіду, найбільш повно і глибоко відбиває зміст процесів, що відбуваються, термін «Загальне управління якістю» (TQM). Таке тлумачення дозволяє охоплювати поняття не тільки керівництва діяльністю, але і багатопланового управління процесами, ресурсами, персоналом і т.д. на всіх рівнях і у всіх сферах діяльності. У вітчизняних працях також спостерігається тенденція розглядати проблему забезпечення якості продукції через загальний спектр забезпечення всіх складових елементів функціонування підприємства. Так, обґрунтовується поняття «якість функціонування організації», складовими елементами якого є якість персоналу, праці, документації і нормативного забезпечення, комунікації та інформативного забезпечення, управління, контролю і рівень керованості організації, засобів виробництва, сировини та матеріалів, а також філософія організації. Таким чином, під якістю розуміється досконалість всього комплексу соціально-економічних процесів в межах підприємства.

Характеристика системи управління якістю може бути здійсненою за описом також таких складових: політики в галузі якості (основні напрямки і мета організації в сфері якості, офіційно сформульовані вищим керівництвом), планування якості (діяльність, що встановлює цілі і вимоги до якості і застосування елементів системи якості), забезпечення якості (усі плановані і систематично здійснювані види діяльності в рамках системи якості, необхідні для створення достатньої впевненості, що об'єкт буде виконувати вимоги до якості), поліпшення якості (заходи, яких вживають всюди в організації з метою підвищення ефективності і результативності діяльності і процесів для одержання вигоди як для організації, так і для її споживачів). Водночас роль чинника якості тісно пов'язана не тільки в можливостях економії кількості за рахунок якості, а і щодо значущості поняття якості залежно від насиченості ринку товарами.

Тенденцію різкого зростання значення чинника якості на сучасному ринку відносять до основних у світовому підприємстві з 80-х рр. XX ст. Таким чином, конкурентоспроможність продукції, при інших рівних умовах і меншій виробничій собівартості, обумовлена вищою якістю. Така ситуація отримала назву „нової конкуренції”. Методологічною основою забезпечення ефективності функціонування окремого підприємства за умов такої конкуренції можна, на нашу думку, вважати концепцію постійного підвищення якості Е.Демінга, методичною основою якої стало “коло якості”. В даному разі акцентувалася увага на тому, що забезпечення якості можливе лише на основі всеохоплюючих програм розвитку підприємств.

В процесі функціонування будь-яка система повинна досягати визначеного результату – ефекту. Оскільки, яким би не був ефект або результат, включаючи, можливо, і досягнення будь-якої мети, це є продуктом функціонування системи, а ефективність розуміється як ступінь досягнення результату, заданого її функцією, як ступінь відповідності діючого результату тому, який повинен мати місце при всій повноті виконання системою своєї функції. Оптимум системи представляє собою максимально досягнуте при наявних ресурсах значення цільової функції системи. Наслідком функціонування управління якістю продукції як системи є також отримання визначеного результату, залежно від якого можна визначити чи є її існування ефективним (рис. 1).

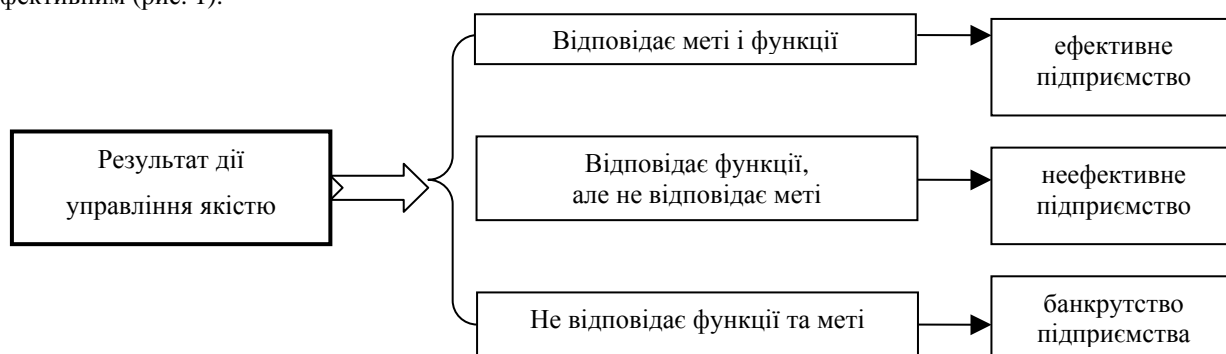

Рис. 1. Умови ефективності системи управління якістю

Отже, ефективність управління якістю продукції як системи розглядається як ступінь досягнення результату, заданого її функцією, а саме – досягненням, забезпеченням ефективності функціонування самого підприємства. Оптимум управління якістю продукції як системи представляє собою максимально досягнуте при наявних ресурсах значення цільової функції системи. При цьому доцільно зауважити, що ефективність управління якістю значною мірою залежить від того, наскільки ефективні і оптимальні її підсистеми, в якості яких були визначені структура і динаміка витрат на якість. Звідси як ефективність, так і оптимальність системи управління якістю продукції визначальною мірою залежать від того, наскільки обґрунтованими є кількісні та якісні співвідношення видів таких витрат. В такій спосіб досконалість структури витрат на якість сприяє ефективності системи та підприємства в цілому. Система забезпечення якості на підприємстві реалізує свої, ніким більше не виконувані функції. Тому витрати на забезпечення якості продукції є узагальненим показником, який відбиває ефективність роботи підприємства в цілому, а оптимальність витрат на якість обумовлюється максимальною прибутковістю підприємства.

Отже, в умовах переходу до ринку успіх підприємства оцінюється за рівнем ефективності виробництва, обумовленої в першу чергу ступенем задоволення потреб споживача і суспільства в цілому з найменшими

витратами. При цьому визначальною характеристикою даного процесу все більше стає чинник якості продукції. Це пов'язано з тим, що якість продукції в умовах конкуренції є головним стимулом придбання продукції, а, звідси, ключовим чинником її конкурентоспроможності. В науковому плані актуальним представляється вивчення економічного змісту кожного із цих складових, що потребує єдиного методичного підходу. Обґрунтовано, що таким підходом є оцінювання динаміки і ефективності відповідних витрат. Використання витратного принципу є водночас методологічним підґрунтям для поєднання цих чинників і формування самої моделі ефективності менеджменту якості. При цьому акценти наукових пошуків у багатоплановому і широкому характері діяльності з поліпшення якості потребують дослідження і розробки такого механізму управління витратами та його впливу на якість, який забезпечував би покриття витрат на створення і виробництво продукції та економічне стимулювання і зниження затрат на одиницю корисного ефекту від використання продукції, а також розробка питань кількісних методів впливу поліпшення якості продукції на економію ресурсів.

Джерела та література

1. Робертсон А. Управление качеством [пер. с англ.] / Робертсон А. – М.: Прогресс, 1974. – 250 с.
2. Басовский Л.Е. Управление качеством : учебник / Басовский Л.Е., Протасьев В.Б. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 212 с.
3. Палицын Ф.И., Пролейко В.М. Экономические методы управления качеством продукции / Палицын Ф.И., Пролейко В.М. – М.: Машиностроение, 1981. – 78 с.
4. Указ Президента України “Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції” від 23 лютого 2001 р. №113 // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2001. – №1. – С.4–5.

Коваленко В.І.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДОХІДНІСТЬ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Головним завданням аграрних підприємств в умовах ринкових відносин є: всебічне задоволення потреб національної економіки, в цілому, і окремих громадян зокрема, у їх продукції, роботах та послугах з високими споживчими властивостями і якістю при мінімальних витратах; збільшення вкладу в прискорення соціального розвитку країни. Для здійснення цього завдання аграрне підприємство повинно підвищувати ефективність власної виробничої діяльності.

Стан вивчення проблеми. Дослідженням проблем ефективності виробничої діяльності аграрних підприємств займаються такі видатні вчені – економісти, як В.Г. Андрійчук, В.В. Липчук, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, В.П. Рябокони, П.Т. Саблук, І.Н. Топіха. Проте досі майже не визначені основні принципи та чинники виробничої діяльності сільськогосподарських виробників в умовах ринкової економіки та членства України в СОТ; нечіткою і непослідовною залишається державна політика щодо підвищення ефективності аграрних підприємств, в тому числі й у соціальній сфері.

Результати досліджень. Як вважає видатний вчений – економіст І.Н. Топіха, ефективність виробництва – це складне і багатогранне явище. Воно вимагає органічного поєднання і взаємодії чотирьох факторів – робочої сили, основних засобів, предметів праці і землі [4, с. 32].

На думку В.Г. Андрійчука ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами. Причому, при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (ресурси, що застосовуються), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси). Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва є не лише різноманітними, але й можуть бути представлені у різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати і оцінити [1, с. 512]. Ми погоджуємось із ствердженнями обох вчених, але вважаємо за необхідне додати, що з урахуванням специфіки діяльності аграрних підприємств, має сенс розрізняти наступні види ефективності: технологічну, економічну і соціальну.

Технологічна ефективність – це результат взаємодії факторів виробництва, що характеризує досягнуту продуктивність живих організмів, які використовуються у сільському господарстві як засоби виробництва. В рослинництві показниками технологічної ефективності є врожайність культур з одиниці посівної площі та основні параметри якості рослинницької продукції (вміст цукру в цукрових буряках, олії – в насінні соняшнику, білка – в зерні тощо) [4, с. 216]. Урожайність сільськогосподарських культур Херсонської області за останні 18 років наведена у таблиці 1. Як бачимо, за результат діяльності підприємств береться валове виробництво певного виду продукції, і цей результат зіставляється з ресурсом – посівною площею культури. Щоб врахувати якість продукції, можна визначити біологічний вихід цукру, олії, білка тощо на гектар посівної площі, помноживши врожайність культури з гектара на відсоток вмісту відповідної органічної речовини (коефіцієнт).